

Tamás Zsófia

„RÁNCBA SZEDETT
FIGYELEM”ILMA RAKUSA: *MAGÁNY PERGŐ ERREL*. FORDÍTOTTA MÁRTON LÁSZLÓ
ÉS TATÁR SÁNDOR, BOOKART, CSÍKSZEREDA, 2023.

Ilma Rakusa magyar–szlovén származású svájci író, költő és műfordító, aki francia, orosz, szerb–horvát és magyar műveket fordít németre, regényt, verseket, esszéket, novellákat ír. Eddig négy kötete jelent meg magyar fordításban. Műveiben jellemzően találkozhatunk multikulturalitást hangsúlyozó szövegnyelvvél, lankadatlan kíváncsisággal a helyek és emberek iránt, a felfedezés és találkozás örömeinek lírai, prózai megalkotásaival. A *Magány pergő errel* eredetileg *Einsamkeit mit rollendem „r”*. *Erzählungen* címmel, 2014-ben jelent meg, fordítása 2023-ban készült el a Bookart Kiadó gondozásában.

Ebben a kötetben Ilma Rakusa idegenvezető, aki az ismerős ismeretlenekbe kalauzolja az olvasóját, felfedi azt, ami látható, és leleplezi a láthatatlant. Az énelbeszélő kézenfogva vezet végig járt és járatlan utakon, ezüstösszürke aszfalton, kisutcák útvesztőjén keresztül, tülekedő szőlőhegyeken és fenyőtengereken át, néha megpihelve elégikus ottománokon keletre néző hálósobákban.

Elkísér a kedvenc helyeire, megmutatja, Budapest miért egy varázsvessző, Graz mikor szürkészsürke, és Bondóban hogyan változnak patakokká a sikátorok. Nem mutogat ujjal, csak óvatosan irányítja a tekintetet. Bemutat különféle személyeket, mások katalizátorává válik, felteszi ránk a szemüvegét, hogy lássuk, hogyan válik Katica az este sugárzó napjává, miért nem tudja Lou kiheverni Eva halálát, miről álmodozik Marja a kerítésekre könyökölve, és honnan ismeri Steve a libaúsztatókat. Bemutatja őket, hogy legyen kitől elbúcsúzni, hogy legyen kire emlékezni, hogy legyen, aki nélkül vagy akivel együtt magányosnak lenni. Útközben összefuthatunk Stendhallal, Godard-ral, Picassóval, Nabokovval. Helyek és emberek, közeliak és távoliak. Aztán a kötet becsukja a szemünket, megidézi a székelygulyás,

a szárított tőkehal, a juhsajtós burek és az alpesi égbolt ízét. Majd Bachot, magyar indulót, menyasszony-búcsúztatót és kolumbiai popslágereket hallgattat velünk a tömjénillatban.

A kötet tizennégy novellát sorakoztat fel. A címek mind tulajdonnevek, személyekre vagy helységekre utalnak, amelyek lehetőségeket kínálnak a megismerésre, a magány felszámolására, átértelmezésére, megosztására. „Minden felfedezés intenzív és törekeny”, illetve „Igazi művészet megismerni valakit” – olvassuk a megállapításokat, a kíváncsiság és tudásvágy költői érzékenységgel keveredve vonul végig a kötetben, alanya változik, de intenzitása konzisztens marad. A szöveg az énelbeszélő megszólalásmódjából adódóan emberközpontú, társas kapcsolatokat, kapcsolódásokat, viszonyokat, „egyszerű és összeadódó vágyakat” mutat be és vizsgál. Empatizál, szenvedélyes, ugyanakkor az elmúlás és elengedés súlyának melankóliájától terhelt. Az elbeszélés mód lírai, a tájleírások költői képek mozaikjából állnak össze, így tömörség és epizodikusság jellemzi a szövegeket. Hangok és csendek töltik ki a tereket, fizikai és lelki közelségek és távolságok árnyalják a történeteket, az énelbeszélő szerint ez a „ránca szedett figyelem”.

A novellákra jellemző, hogy az énelbeszélő egy-egy történeten belül különböző nyelveket, kultúrákat, helyszíneket sorakoztat fel és emel be a narratívába. Erre a jellemzőre a címben lévő „pergő errel” kifejezés is utal mint nyelvi különbségeket szemléltető eszköz. Ez egy korlátok és lehetőségek adta identitáskereséssel jár együtt, a *kik vagyunk? hol?* és *miért?* kérdésekre keresi a választ.

A kötet szövegeinek több közös aspektusa is van, amelyek által megalkotják a magány rakusai koncepcióját. Szerkezeti szempontból a történetek sorrendje is beszédes. Az első, *Katica* című novella középpontjában a címadó karakter áll, akivel az elbeszélő nézőpontjából ismerkedünk meg, általa tudjuk meg, hogy hol született, mik a vágyai, hogyan énekel, mit jelent neki Dóra, és mit jelent ő az elbeszélőnek. Azonban az ezt követő novellákban fokozatosan kerülnek ki a fókuszról az egyes szereplők, és helyüket különböző terek, városok, falvak veszik át. Az utolsó, *Koljanszk* című szöveg Koljanszk fikatív városképét írja le, szántóival, rétjeivel, életeivel és halálaival. Míg az első novellában olyan sorokkal találkozhatunk, hogy „Éreztem, hogy Katica az önelvesztésben képzelel el a boldogságot”, addig ennek kontrasztjaként az utolsóban például „A természet megingathatatlan a maga kiszámíthatatlanságában” kijelentés olvasható. Ez az áttűnés tudatosan vezet az olvasó figyelmét a szűkebb környezetről a tágabbra, az egyes emberi

történetekről az időben és térben is szerteágazóbb, több emberi történetet körülölelő kontextusokra.

A kötet 2023-ban megjelent fordítását Márton László és Tatár Sándor ketten vállalták. Ez a tény árnyalja a szövegek olvasatát, Márton és Tatár bár hangulatban enyhén eltérő, stílusban hasonló szövegnyelvet alkalmaznak. Ez pedig hozzáad a kötet tartalmi esztétikájához, ugyanis a Rakusa fordítói munkásságából származó, a szövegekben jelenlévő mozaikszerű, változatos nyelvezetet kellően kiegészítik a történetek közti stilisztikai hasonlóságok és alig észrevehető differenciák. Tatár és Márton a fordításaikban egységességre törekszenek, a többnyelvűség játékát azonban megtartják a szövegekben, amit Márton több esetben is lábjegyzetek segítségével magyaráz.

Ez a kötet egy kollázs, amelynek darabjait Rakusa évek munkája során gondos figyelemmel gyűjtötte össze, hogy megmutassa nekünk a nyelvjárások, kultúrák, helyek és emberek kavalkádjának otthonosságát és az ebben megbúvó otthontalanságot.

Codău Annamária

A MESE IGAZSÁGAI

SALMAN RUSHDIE: *DIADALVÁROS*. FORDÍTOTTA GRESKOVITS ENDRE, HELIKON KIADÓ, BUDAPEST, 2024.

„Szóval hogyan éljünk? Mi az emberi élet? Milyen a jó élet és milyen a nem jó? Kik és mik ezek az ezrek, akiket létrehoztunk?” (26.) Hukka és Bukka, két tehénpásztorból lett városalapító kezdetleges filozofálgatása a földből varázsolt új város láttán, valamikor a 14. század Dél-Indiájában, nem is olyan naiv kérdésselvetésekből áll. Napjaink politikai konfliktusait például szintén az ezekre adott eltérő válaszok egymással szembeállításával (is) adja.

Állítólag a *Diadalváros* (eredetiben *Victory City*) kézírata már befejezett volt, amikor 2022 augusztusában Salman Rushdie íróra késsel támadott egy merénylő egy publikus eseményen. Az esetre reflektáló *Kés* című kötet mellett elsőre súlytalannak tűnhet ez a regény, amely Rushdie életművének